

Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta, kuulemistilaisuus 15.2.2024 Kehitysvammaisten Tukiliitto ry:n lausunto YK:n vammaisyleissopimuksen kansallisen toimintaohjelman luonnoksesta

Kiitämme tilaisuudesta kertoa näkemyksemme luonnoksesta, jota arvioimme erityisesti kohderyhmiemme eli kehitysvammaisten ja vastaavaa tukea tarvitsevien ihmisten sekä heidän perheidensä näkökulmasta. On keskeistä ottaa toimintaohjelmaan oikeuksien toteutumiseksi ja niiden toteutumisen esteiden poistamiseksi riittävän kunnianhimoiset tavoitteet ja konkreettiset toimenpiteet niihin pääsemiseksi. Laki- ym. hankkeiden kuvaamisen rinnalla tulisi kuvata sitä, mikä vammaisten ihmisten kannalta todella muuttuu. Asiat eivät muutu, ellei toimintatapoja muuteta. Erittäin tärkeää on myös toimien seuranta ja arviointi, vammaisjärjestöt siihen osallistaen. On tärkeää, että vammaisten lasten näkökulmat näkyvät erityisesti läpi koko toimintaohjelman.

Vammaisten henkilöiden osallisuus

Kehitysvammaiset ihmiset tarvitsevat usein vahvaa tukea voidakseen olla osallisia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Esimerkiksi luonnoksessa hyödynnetyssä Helsingin yliopiston selvityksessä ei juuri kuulu heidän äänensä. Heidän osallistumisestaan vammais- ja nuorisoneuvostoissa tulee tukea nykyistä vahvemmin. Myös valtakunnallisesta VANEstä puuttuu jälleen kehitysvammaedustus.

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Itsemääräämisoikeutta (IMO) koskevan lainsäädännön uudistamisessa tulee ohjelmakauden aikana päivittää vammaisia ihmisiä koskeva IMO-sääntely ja säätää päätöksenteon tuesta asiakas- ja potilaslainsäädännössä. Uuden tuetun päätöksenteon palvelun käyttöönotto vaatii erityistä huomiota uuden vammaispalvelulain (VPL) toimeenpanossa. Esim. Tukiliitossa on tähän vahvaa osaamista, jota on tärkeä hyödyntää. Yhdenvertaisuusvaltuutetun riittävät resurssit uudistetun yhdenvertaisuuslain (YVL) toimeenpanoon tulee varmistaa. YVL:ssä tulee kieltää syrjintänä myös esteettömyyden ja saavutettavuuden laiminlyönti.

Tietoisuuden ja tietopohjan lisääminen

Tiedonkeruuta ja kirjaamista kehitettäessä on varmistettava, että esim. kirjaamiskäytänteet eivät lainvastaisesti rajaa palveluiden myöntämistä (esim. ettei voitaisi käyttää muuta kuin sote-palvelua henkilökohtaisella budjetilla). VPL:n toimeenpanoa seuraamaan ja ohjaamaan tulee asettaa seurantaryhmä, jossa on vahva eri vammairyhmät (ml. kehitysvammaiset) huomioiva järjestöedustus.

Esteettömyys ja saavutettavuus

Digitalisoituvassa yhteiskunnassa on tärkeää huomioida, että kaikki eivät voi asioida sähköisesti, ainakaan ilman vahvaa tukea. Vahva sähköinen tunnistautuminen tulee mahdollistaa myös niille, jotka tarvitsevat apua tunnistautumisvälineen käytössä. Monia ihmisiä syrjäyttävää aistiesteellisyttä tulee aktiivisin toimin poistaa yhteiskunnassa (ml. koulut). Tulkkauspalveluiden kokonaistilanne on arvioitava ja oikeutta tarpeiden mukaiseen tulkkaukseen (ml. puhetulkkkaus) sekä selkokielen käyttöä on vahvistettava lainsäädännössä.

Eläminen itsenäisesti ja osallisuus

VPL:n toimeenpanossa osallisuuden ja sitä tukevien palveluiden tulee olla keskiössä, huomioiden erityisesti esim. LOS-komitean lasten ja nuorten osallisuuteen liittyvät suositukset. Asumisen

vaihtoehtojen kehittämiseksi (ml. lasten asuminen) ja hyvinvointialueiden (HVA) aloituksen myötä kiihtyneen uuslaitostumisen pysäyttämiseksi tarvitaan vahvaa valtion tukea, ohjausta ja riittäviä resursseja. Tämä vaatii asumisen ohjelman, jossa olisivat mukana STM ja YM. Tarvitaan kansallinen neurokirjon toimenpideohjelma parantamaan autismi- ja neurokirjon ihmisten asemaa. VPL:n toimeenpanoon HVA:illa yksilölliset tarpeet huomioiden tarvitaan valtiovallan ohjausta, jossa tulee hyödyntää vammaisjärjestöjen osaamista ja tietoa. Erityistä huomiota vaatii esim. henkilökohtaisen avun ja erityisen osallisuuden tuen yhdenvertaisen toteutumisen varmistaminen. Henkilökohtaisesta budjetista tulee säätää laissa hyödyntäen THL:n ehdotusta. Myös vammaisten ihmisten palveluiden vaatiman työvoiman saantia heikentävä aikuiskoulutustuen lakkautus tulee perua.

Koulutus

Perusopetuksen ja toisen asteen tuen lainsäädännön uudistusprosesseihin tulee osallistaa tiiviisti vammaisjärjestöt, ja uudistuksien toteuttamiseen on varattava tarvittavat resurssit. Tuen lähtökohtana tulee aina olla yksilölliset tarpeet ja lapsen tai nuoren etu. Tuen lainsäädännön rajapintoja erityisesti suhteessa uuteen VPL:iin on tarpeen selkeyttää. Erityisiä toimenpiteitä ja lisäresursseja tarvitaan siihen, että vaativintakin tukea tarvitseville oppivelvollisille nuorille saadaan joka alueelle tarjolle riittävästi sopivia opiskelupaikkoja.

Terveys ja kuntoutus

HVA:illa pääsy erityisosaamista kehitysvammaisuudesta vaativaan terveydenhuoltoon on yhä vaikeampaa. Tarvitaan koordinoitua osaamisen lisäämistä ja toimivat hoito- ja konsultointipolut. Syrjiviin hoidonrajauksiin ja ongelmiin päästä esim. psykiatriseen hoitoon ilman syrjintää on puututtava vahvoin toimin. Kuntoutuksen (ml. toimintakykyä ylläpitävä kuntoutus) riittävät resurssit tulee varmistaa.

Työ ja työllistyminen

Tuetun työn työhönvalmennuksen alueellista saatavuutta tulee parantaa. Työelämäosallisuuden edistämisen lainsäädäntö on kokonaisuudessaan uudistettava. Osa-aikatyön ja palkkatukityön edellytyksiä heikentävät uudistukset tulee perua.

Riittävä elintaso ja sosiaaliturva

Vammaisiin ihmisiin kohtuuttomasti osuvat sosiaaliturvaleikkaukset tulee perua ja jatkaa sosiaaliturvan uudistamista perus- ja ihmisoikeudet huomioiden tietopohjaisesti. Asiakasmaksujen tasoa tulee alentaa, jotta ne eivät tule palveluihin pääsyn esteeksi.

KEHITYSVAMMAISTEN TUKILIITTO RY

Jutta Keski-Korhonen
Vaikuttamistoiminnan päällikkö

Tanja Salisma
Juristi

Lisätietoja
Tanjalta Salismalta:
050 3160 663
tanja.salisma@tukiliitto.fi